

Asia: VN/8636/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi eräiden EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksen velvoitteiden toimeenpanosta ja valvonnasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Keski-Pohjanmaan liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esitysluonnokseen eduskunnalle laeiksi eräiden EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksen velvoitteiden toimeenpanosta ja valvonnasta.

Keski-Pohjanmaan maakunta on yksi Suomen keskeisiä mineraali- ja epäorgaanisen kemian prosessiteollisuuden alueita (litium, akkukemikaalit, kaivannaisjätteet, erikoismetallit). Siksi EU:n kriittisten raaka-aineiden asetuksen toimeenpano vaikuttaa maakuntaan muuta maata voimakkaammin.

Hallituksen esityksen mukaan Suomeen luodaan uusi kansallinen etsintäohjelma, josta vastaa GTK sekä kaivannaisjätetietokanta. Keski-Pohjanmaalla on merkittäviä malmipotentialeja (mm. litium- ja akkumineraalit, titanium- ja ilmeniittivarannot) sekä useita kaivannaisjätteen jätealueita, joista erityisesti jätealueilla oleva sivuvirta on potentiaalisesti kriittisten raaka-aineiden lähteitä. Etsintäohjelman tarkoitus on lisätä tietoa malmivarannoista ja ohjata investointeja. Tämä voi lisätä alueen geologista tutkimusta, vauhdittaa uusia etsintälupia ja investointisuunnitelmia sekä lisätä yhteistyötä GTK:n kanssa, joka on nimetty vastuulliseksi viranomaiseksi (HE 3 §).

Keski-Pohjanmaalla on historiallisia ja syntymässä olevia uusia jätealueita (mm. litium-, ilmeniitti-, titanium-alueet). EU-asetus edellyttää, että jäsenvaltiot kartoittavat kaikki käytöstä poistetut kaivannaisjätteen jätealueet. Näytteitä on otettava ja analysoitava vuosien 2025–2027 aikana ja tiedot on julkaistava valtakunnallisessa digitaalisessa tietokannassa. Tämän veloitteen toimeenpanon voi arvioida aiheuttavan maakunnille ja kunnille lisää viranomaisliikennettä GTK:n ja kuntien välillä, lisäselvityksiä ympäristölupaviranomaisille sekä kaivannaisperintökohteiden

uudelleenarviointia. Siten velvoite lisää hallinnollista taakkaa erityisesti ympäristöviranomaisissa. Toisaalta maakunta voi hyötyä uusista talteenottoprojekteista ("urban mining") ja sivuvirtojen hyödyntämisestä kriittisten raaka-aineiden palauttamiseksi jalostuskiertoon.

Esitysluonnoksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriö saa vastuun kansallisesta raaka-ainekiertoalouden ohjelmasta (HE 5 §).

Maakuntien roolin voi arvioida vahvistuvan ohjelman täytäntöönpanon kautta esimerkiksi siten, että Lupa- ja valvontaviraston ja elinvoimakeskusten luvitus ja neuvonta, yritysten investointien tukeminen ja alueellisen kiertotalousinfran kehittäminen saavat aikaan uusia yhteistyömuotoja maakunnissa ja kunnissa. Tämä tukee Keski-Pohjanmaan strategisia teollisuusklustereita, kuten Kokkolan teollisuusalueen jalostus- ja teolliset toiminnot sekä litium- ja energiaklusteri sekä valmistelussa oleva titaniumklusteri.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan yrityksiä veloitetaan laatimaan **taloudellinen arviointitutkimus** kriittisten raaka-aineiden talteenottopotentialista jättealueilta – joko vuoden 2026 loppuun (vanhat toimijat), tai uuden ympäristöluvan yhteydessä (uudet toimijat). Tämä koskee juuri toimintaansa aloittavaa Keliber/Sibanye-Stillwaterin litiumhanketta, mahdollisia litiumkaivosten sivuvirtojen hyödyntämistä sekä louhintaa, jossa syntyy mineraalipitoisia jätteitä, kuten titaniumhydroksidia. Tämä aiheuttaa suoria vaikutuksia yrityksiin ja ympäristöviranomaiseen, ja aiheuttaa niille uutta hallinnollista työtä (näytteenotot, analyysit, raportit) sekä sen seurauksena lisää kustannuksia, koska tutkimus vaatii geokemiallisia ja mineralogisia analyysejä. Toisaalta yrityksille syntyy mahdollisuus tunnistaa uusia taloudellisia raaka-ainevirtoja sekä lisäarvoa kaivannaisjätteiden hyötykäytölle.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että lakimuutoksessa todetaan veloitteen koskevan vain toimijoita, joiden jäte todennäköisesti sisältää kriittisiä raaka-aineita. Lakiluonnoksessa esitetyt kiertotaloustarpeet voivat luoda uusia markkinoita, tuotesuunnittelu ohjautua kohti modulaarisuutta ja kierrätettävyyttä ja kierrätysmateriaalien kysyntä todennäköisesti kasvaa. Jalostus- ja kierrätyslaitoksille voi avautua myös uusia tukimahdollisuuksia. Keski-Pohjanmaalle erittäin tärkeä akkuteollisuuden arvoketjun voi arvioida hyötyvän kiertotalousveloitteen toimeenpanosta ja startup-yritykset voivat tähdätä kierrätys- ja materiaaliteknologioihin. Kiertotalousveloitteen voi arvioida vahvistavan mm. Kokkolan suurteollisuusalueen investointeja, vahvistavan prosessiteollisuuden alihankintaverkostoa sekä lisätä maakuntaan logistiikkapalveluja ja tutkimus- sekä laboratoriotuotoimialoja.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että hallituksen esitysluonnoksella on toiminnallisia, hallinnollista taakkaa aiheuttavia sekä resurssitarpeita aiheuttavia seurannaisvaikutuksia. Lakiehdotus on kuitenkin kannatettava, koska se todennäköisesti lisää geologista tutkimusta ja viranomaisyhteistyötä, lisää kaivannaisjätteen jättealueiden systemaattista kartoitusta, luo uusia mahdollisuuksia investointeihin ja kiertotalouteen sekä luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia yrityksille. Parhaimmillaan tästä voi aiheutua myös kilpailuetua, jos yritykset ovat varhain mukana kiertotalousratkaisussa.

Kaiponen Jyrki
Keski-Pohjanmaan liitto

Rekilä Teppo
Keski-Pohjanmaan liitto